

'TRADITIONELE' LEIDERS EN INSTELLINGEN IN SOMALILAND. EEN SOMALISCHE STAAT IN OPBOUW

Marleen Renders

*Vakgroep Publiekrecht, niet-Westers Recht
Universiteit Gent
Universiteitstraat 4
9000 Gent
Belgium*

e-mail: marleen.renders@ugent.be

SUMMARY

'Traditional' leaders and institutions in Somaliland. A Somali state under construction.

This article addresses the prominence of 'traditional' leaders and institutions in the Somaliland's "success-story" of political reconstruction after a violent conflict. Can the Somaliland experience be replicated and serve as a model for other cases of problematic statehood? Through an analysis of the Somaliland case, the article shows that one can not simply 'use' traditional leaders and institutions. They are not a-political entities or concepts. They are adaptable and have a dynamic of their own. The 'traditional' order is profoundly connected with 'non-traditional' orders i.e. 'modern' political leaders and institutions. How both develop and interact is contingent upon an aggregate of factors which develop over a long

period of time. This set of factors include so-called 'structural' ones as well as ones that are more 'agency'-related. This aggregation of factors makes the Somaliland experience difficult to replicate. 'Traditional' leaders and institutions are not magic bullets, not a one-fits-all in cases of problematic statehood. They should not be viewed as a-political components of some 'appropriate governance technology' that will provide leaders and institutions supposedly adapted to a timeless 'African situation and culture'.

Key Words: *Somalia, Somaliland, 'Traditional' Leaders, Post-War Reconstruction, Institutions*

INLEIDING

Sinds 1991 wordt Somalië beschouwd als het typevoorbeeld van een 'ineengestorte staat'. De naam van de hoofdstad Mogadishu roept beelden op van geweld en wetteloosheid. Een steeds groeiend aantal militias en 'krijgsheren' betwisten elkaar de controle over wegen, havens, luchthavens en andere strategische punten, persen de lokale bevolking af en breiden hun criminele activiteiten verder uit. De Somali's zuchten onder de oorlog die nu al vijftien jaar aansleept. De talloze vredesconferenties (ondertussen 14 in het totaal) die werden georganiseerd door verschillende regionale en internationale organisaties leverden niets op. Het laatste vredesakkoord, gesloten in Nairobi na een periode van meer dan twee jaar onderhandelen, mondde in 2004 uit in de zoveelste overgangsregering. Al snel na het akkoord echter ontstond het volgende conflict binnen deze nieuwe regering. De president, Abdillahi Yusuf, heeft tot op vandaag nog geen voet in de hoofdstad gezet uit vrees het niet lang te zullen overleven. Sinds begin 2006 kent het conflict in Mogadishu zelfs een nieuwe mondiaal-ideologische dimensie. In maart braken hevige gevechten uit tussen een coalitie van 'seculiere' krijgsheren gesteund door de Verenigde Staten aan de ene kant en radicale elementen binnen de zogenaamde 'Unie van Islamitische Rechtbanken' aan de andere. Al is de afloop moeilijk te voorspellen, het lijkt wel zeker dat een oplossing vinden moeilijker wordt dan ooit. Somalië lijkt een hopeloze zaak.

Heel Somalië? Nee. In het noordwesten van de voormalige Democratische Republiek, ver van Mogadishu, Kismayo of Jowhar, waar de 'krijgsheren' het voor het zeggen hebben, ligt een gebied waar orde en rust heerst, waar politieke stabiliteit is en waar een echte heropbouw heeft plaatsgevonden: de zelf-uitgeroepen onafhankelijke republiek Somaliland. In Hargeysa, de hoofdstad van Somaliland dat zich in 1991 afscheidde van Mogadishu, zijn tanks, *technicals* en gewapende milite uit het straatbeeld verdwenen. Er is geen sprake meer van veralgemeend geweld, de checkpoints zijn verdwenen en de huizen zijn weer opgebouwd. Meer nog: er worden belastingen geheven, het verkeer wordt geregeld door geüniformeerde politie, alle auto's hebben een nummerplaat en de gemeente haalt het vuilnis op. Somaliland heeft een regering en (zij het zwaar ondergefinancierde) ministeries, staatsscholen en ziekenhuizen. Het land wordt bestuurd door een president en een bicameraal parlement. Hoe is het zover kunnen komen? Wat is het verschil tussen Hargeysa en Mogadishu?

Wanneer journalisten, reizigers of onderzoekers deze vraag stellen in Hargeysa komt het antwoord vaak hierop neer: in het noordwesten was de betrokkenheid van traditionele Somalische clanleiders cruciaal bij het sluiten van de vrede. Hun betrokkenheid heeft de opbouw van een nieuwe staat mogelijk gemaakt. Het is veiliger op straat in Hargeysa dan in Nairobi - dankzij de clanoudsten. Zou dit scenario - een grotere betrokkenheid van 'traditionele leiders' - het magisch recept kunnen zijn? Zou het met de hulp van dit recept mogelijk zijn de aanslepende oorlog in Zuid-Somalië te beëindigen en de staat weer op te bouwen? Misschien zou het zelfs een oplossing kunnen bieden voor andere staten in wederopbouw na een gewapend conflict. Of misschien kan het zelfs soelaas brengen voor staten waar het nog niet zover is gekomen, staten die nog niet ineengestort zijn, maar die toch niet goed functioneren.

'TRADITIE' ALS LEEST VOOR POLITIEKE HEROPBOUW

Theoretici en beleidsmakers zijn al lang op zoek naar elementen die aan de basis liggen van het slecht functioneren van staten. Sinds het onderuit halen van de Washington Consensus in het midden van de jaren '80 heerst onder beleidsmakers de overtuiging dat slecht

functionerende staten nefast zijn voor de economische ontwikkeling van een land. In het ergste geval kan een slecht functionerende staat ineenstorten en eindigt het land in totale chaos. De opbouw moet dan weer van voor af aan beginnen. Als dat gebeurt - of beter nog, om te voorkomen dat dit gebeurt, moet worden gezorgd dat staten beter functioneren, met andere woorden, dat ze 'goed bestuurd' worden. 'Goed bestuur' hangt in belangrijke mate af van de instellingen van een staat. De richtlijnen die de Wereldbank en andere grote donoren zoals de OESO-landen meegeven aan de landen die ontwikkelingshulp ontvangen, zijn erop gericht om de kwaliteit van de instellingen en daarmee het 'goed bestuur' van die landen te bevorderen (World Bank 1997). Als de instellingen corrupt, inefficiënt of niet bekwaam zijn, dan loopt het mis. Er is ook al gesuggereerd dat het wel eens mis kan lopen als instellingen onaangepast zijn aan de maatschappij waarin ze moeten functioneren. In dat geval werken instellingen niet omdat ze niet legitiem zijn: ze zijn vreemd en van buitenaf opgelegd. Ze botsen met de instellingen, waarden en overtuigingen van de maatschappij in kwestie. Om hieraan tegemoet te komen en het probleem op te lossen, moeten beiden met elkaar worden verzoend. 'Traditionele' en 'moderne' instellingen moeten op elkaar worden afgestemd: de moderne instellingen moeten een basis krijgen in de maatschappij zodat ze legitiem en functioneel worden. Men moet de traditionele instellingen gebruiken om de moderne erop te enten (Dia 1996).

In de logica van de beleidsmakers die zich bezig houden met ontwikkelingssamenwerking en staatsopbouw, wordt het opzetten en doen functioneren van instellingen vaak beschouwd als een technisch probleem. Voor zo'n technisch probleem wordt gezocht naar een technische oplossing. In de richtlijnen van de donoren vindt dit zijn weerslag in het aanbieden van zogenaamde *best practices* die een bepaald type oplossing voor een bepaald type probleem voorstellen. Er wordt gezocht naar 'modellen'. Een voorbeeld van zo'n model zou kunnen zijn dat je in het geval van een geïmplodeerde staat zoals Somalië gaat werken met inheemse 'traditionele' instellingen om weer een vorm van bestuur op poten te zetten en aan de nefaste invloed van 'krijgsheren' en politici te ontsnappen. Somaliland als 'model', als *best practice* dus. Kan Somaliland een model zijn? Uit wat volgt zal blijken dat de kwestie niet technisch is maar politiek. Het probleem is politiek en de oplossing is dat ook. Politieke kwesties die zich

voordoelen bij het opbouwen en in stand houden van een politieke eenheid, zoals een staat, kunnen niet ontweken worden door de 'politieke' actoren (zoals 'krijgsheren' en politici) te ontwijken. Schijnbaar 'niet-politieke' actoren zoals de in dat opzicht alomverheerlijkte 'civiele maatschappij' of inderdaad, 'traditionele' leiders zijn stevast nauw verbonden (zowel persoonlijk als institutioneel) met de 'politieke' categorie. Ook zijn de omstandigheden waarin die relaties zijn gegroeid en waarin ze evolueren niet zomaar stuurbaar. Dit zal worden aangetoond aan de hand van het voorbeeld van Somaliland.

'TRADITIONELE' LEIDERS EN DE BURGEROORLOG IN NOORDWEST-SOMALIË

Een eerste vraag die moet worden beantwoord is: wat maakte de betrokkenheid van de 'traditionele' clan leiders bij de opbouw van een staat in noordwest Somalië mogelijk en wat hield ze in?

Vanaf de vroege jaren '80 was noordwesten het toneel van de strijd tussen de militaire dictator van Somalië, Siyyad Barre, en de guerrillabeweging van de Isaaq-clan, de 'Somali National Movement' (SNM). De guerrillabeweging groeide uit verschillende verzetshaarden tegen de militaire dictatuur: Isaaq-intellectuelen die hun politieke vrijheden beperkt zagen, Isaaq-militairen die hun promotiekansen kwijt waren, Isaaq-handelaren die hun mogelijkheden beknot zagen en Isaaq-burgers (landbouwers, herders, stedelingen) die het slachtoffer werden van diskriminerende maatregelen tegen een bepaalde bevolkingsgroep. Het was evenwel niet zo dat er sprake was van een automatische 'Isaaq-solidariteit' tussen deze groepen. Het initiatief voor de guerrillabeweging was uitgegaan van de intellectuelen in de diaspora.

SNM werd gesteund door Ethiopië, dat in de SNM een kans zag om haar aartsvijand Somalië te belagen. Toen Ethiopië in 1988 vrede sloot met Siyyad Barre, verloor SNM haar basis in Ethiopië en de (beperkte) Ethiopische financiële steun die daarmee samenging. SNM koos voor de vlucht vooruit. De politieke leiders van de beweging probeerden al lang voor hun zaak steun te vinden bij de bevolking van het Noordwesten. De enige manier om de rurale bevolking te bereiken was via de 'traditionele' clanleiders van de Isaaq. Hen werd om steun gevraagd voor het politieke en militaire project van SNM. Die steun werd uiteindelijk ook gegeven, in ruil voor een politieke rol voor de

'traditionele' leiders in de beweging. Een vergadering van clanoudsten, de *guurti*, zou als adviesorgaan aan SNM gaan functioneren. Niet alle clanoudsten van de Isaaq hadden zitting in de *guurti* - de vergadering was nogal ad-hoc samengesteld en werd gedomineerd door 'politiek-actieve' clanoudsten. Het authentieke karakter van deze 'traditionele' leiders werd meteen in twijfel getrokken door het politieke kader van SNM, maar men had weinig keuze dan de *guurti* te aanvaarden: deze mannen hadden de contacten op het terrein en ze waren dus onmisbaar.

De rol van de clanoudsten werd nog belangrijker toen in 1988 de Ethiopische steun werd opgezegd. Nu de SNM militie gedwongen was vanuit Somalië zelf te opereren, was ze helemaal aangewezen op de lokale clanoudsten van de Isaaq. Zonder de clanoudsten kon er geen sprake zijn van de aanvoer van voorraden of het recruteren van nieuwe strijders. De clanoudsten van de Isaaq waren cruciaal geworden voor het welslagen van de onderneming en het overleven van de strijders. Dit vond haar weerslag in het politieke gewicht van deze groep. In 1991 werd het sterk verzwakte regime van Siyyad Barre in Mogadishu onder de voet gelopen door de militias van een andere clan, de Hawiye. Ondanks de afspraken die vooraf waren gemaakt tussen politici van de Hawiye en politici van de Isaaq over het verdelen van de macht na Barre, hielden de Hawiye er zich niet aan en eisten ze de belangrijkste posten in de regering voor zich op. In het Noordwesten beraadde de SNM zich over de toekomst. Toen op de bijeenkomst in de stad Bur'o bekend werd dat SNM toenadering had gezocht tot de nieuwe overgangsregering in Mogadishu leidde dit tot hevig volksprotest. Onder druk van de gewone Isaaq (die erg hadden geleden onder de repressie van de militaire dictatuur) en hun clanoudsten werd besloten de onafhankelijkheid van Somaliland uit te roepen.

Het feit dat de clanoudsten zo'n belangrijke rol speelden in de SNM maakte het mogelijk om behalve de Isaaq, ook de andere clans van het noordwesten bij het project Somaliland te betrekken. Door elkaar te benaderen als clans, eerder dan als leden van politiek vijandig tegenover elkaar staande strekkingen, werd het mogelijk om in 1991 vrede te sluiten via 'traditionele' instellingen, van clan tot clan, zonder gezichtsverlies voor de partijen die de oorlog eigenlijk hadden verloren. De Gadabuursi, de Ise, de Warsangeli en de Dulbahante, voorheen allen bondgenoten van het regime van Siyyad Barre, sloten

zich aan bij de algemene vrede in het Noordwesten en hun vertegenwoordigers werden opgenomen in de SNM-regering die Somaliland zou gaan besturen. De voorzitter van de SNM, Abdirahman "Tuur" ("de bultenaar"), werd president van de nieuwe staat die het, in ieder geval voorlopig, wel zou moeten stellen zonder internationale erkenning.

'TRADITIONELE' INSTELLINGEN EN EMBRYONALE STAATSVORMING

De nieuwe president stond voor een moeilijke opdracht. Somaliland's infrastructuur was verwoest, de milities moesten worden gedemobiliseerd en de nieuwe staat had geen inkomsten. Pogingen om strategische punten zoals de haven van Berbera onder controle te brengen van de regering om zo belastingen te kunnen heffen op import en export liepen op niets uit. Ze botsten in op het verzet van SNM facties die de controle over de winstgevende haven niet wilden overdragen aan de factie van de president. Het conflict nam snel uitbreiding en escaleerde tot een oorlog tussen verschillende SNM-facties die elkaar politieke en economische macht betwistten. De facties waren, zoals de SNM brigades tijdens de oorlog met Barre, gebaseerd op clan. De verschillende facties vertegenwoordigden verschillende subclans van de Isaaq; de niet-Isaaq waren niet bij de het conflict betrokken. De Isaaq *guurti* slaagde er niet in om het conflict te stoppen. Pas na bemiddeling van de clanoudsten van de Gadabuursi werd een doorbraak bereikt. Andermaal zorgde een serie verzoeningsconferenties, geschoeid op 'traditionele' leest, ervoor dat in 1992 een akkoord werd bereikt tussen de vechtende clans. Andermaal benaderden de facties elkaar in eerste instantie niet als politieke concurrenten, maar als clans. Nadat 'traditionele' mechanismen de noodzakelijke basis voor onderling vertrouwen hadden gelegd, werd het conflict ook op 'politiek' niveau opgelost. De oorlog van 1991-92 had het einde van de SNM betekend: het initiatief lag nu helemaal in de handen van de clanoudsten.

De *guurti* van de Isaaq en de clanoudsten van de andere clans in het Noordwesten belegden aan het begin van 1993 een grote clanconferentie in Borama om uit te maken hoe het verder moest. De vertegenwoordigers van de clans van Somaliland keurden een over-

gangscharter goed. Het charter stelde een nieuwe staatsvorm in. Voortaan zou Somaliland worden geregeerd door een president en een parlement met twee kamers: een 'Kamer van Afgevaardigden' en een 'Kamer van Clanoudsten' (of *Guurti*). Beide kamers zouden proportioneel worden samengesteld uit vertegenwoordigers van de clans, rekening houdend met hun aandeel in de bevolking. De Boorama Conferentie institutionaliseerde het systeem van de clanvertegenwoordiging en de rol van de clanoudsten in de nieuwe staat. De implosie van het militaire regime en de Somalische staat had in het noordwesten niet zozeer gezorgd voor een spontane overname van het bestuur door 'traditionele' leiders of clanoudsten als wel voor een soort instrumentalisering van 'traditionele' instellingen, aangepast aan de politieke noden van het moment. Die aangepaste, getransponeerde instellingen zouden worden bespeeld door verschillende elkaar beconcurrerende politieke actoren in hun verschillende hoedanigheden. Op het niveau van de geïnstitutionaliseerde nationale clanvergaderingen waren de clanoudsten 'politici'. Waar het ging over onderhandelingen tussen clans, waren politici 'oudsten' van hun clans. De ambiguïteit en de conceptuele verwarring tussen beiden waren functioneel voor de actoren in het politieke bedrijf. De Boorama Conferentie had als nieuwe president van Somaliland gekozen voor Mohamed Ibrahim Egal, een man met een lange staat van dienst in de Somalische politiek en met een reputatie als respectabel staatsman in het buitenland. Egal slaagde waar "Tuur" had gefaald: via zijn clanbanden met rijke handelaars slaagde hij erin om genoeg financiële middelen in te zamelen om een begin te maken met de demobilisatie van de nog steeds aanwezige clanmilities. Bovendien zorgde de clanconnectie ervoor dat zijn controle over de haven van Berbera bijna vanzelfsprekend was. De financiële middelen die hij via zijn clanconnectie had verworven gaven Egal de mogelijkheid anderen aan zich te binden en een zekere controle over het grondgebied uit te bouwen. De regering onder Egal vertegenwoordigde een veel stevigere coalitie dan die onder "Tuur". Het parlement, waarvan de leden nu betaald werden met geld van de staat, werd *de facto* gecontroleerd door de president. Dit leidde er meteen toe dat critici het statuut van de parlementsleden in vraag gingen stellen. Waren het nu clanvertegenwoordigers of waren het politici?

De oppositie -in casu de aanhangers van de vorige president "Tuur" die het tijdens de verkiezingen in Boorama had moeten afleggen tegen Egal- hekelde het uit evenwicht brengen van de clan-weegschaal. De clan van de president had volgens hen te veel macht. Een deel van de oppositie pleitte voor een heraanluiting bij Mogadishu. Het gewapende conflict dat erop volgde werd door de regering beschouwd als een conflict tussen regering en oppositie. De oppositie stelde het conflict voor als een strijd tussen twee clans, iets wat Egal uit alle macht bestreed. Het conflict ging niet tussen de clan van de huidige president en de clan van de vorige president. De regering bestond immers uit een coalitie van clans en niet alle subclans van "Tuurs" clan deden mee met de oppositie. Het feit dat de "regering" inderdaad bestond uit meer dan de clan van de president kwam de geloofwaardigheid van de regering en van Somaliland als 'staat' ten goede. De oorlog versterkte Egal's positie. De onderhandelingen die uiteindelijk leidden tot een akkoord tussen de strijdende partijen zouden hetzelfde effect hebben.

In tegenstelling tot de vorige episode was de *Guurti* dit maal machteloos. Ze werd gezien als deel van het regeringsestablishment en was dus niet neutraal genoeg om een centrale rol te spelen in de onderhandelingen. Het waren de lokale clanoudsten van de clans ter zijde van de oppositie enerzijds en de clanoudsten van de clans ter zijde van de regering anderzijds die - zonder betrokkenheid van de regering zelf - het initiatief namen. Andermaal werden de onderhandelingen gevoerd van clan tot clan in plaats van tussen politiek concurrerende facties. Hoewel de regering van Egal eerst liet betijen, was ze op haar hoede. Zodra Egal de kans zag het vredesproces te kapen en naar zijn hand te zetten, deed hij dat ook. De uiteindelijke vrede en het politieke akkoord kwamen er op de voorwaarden van de president, niet op die van de clanoudsten die het vredesproces hadden ingezet. Meer nog, de clanoudsten werden buiten spel gezet ten voordele van de groep die Egal en de regering het hevigst hadden bestreden. Het institutioneel en politiek buiten spel zetten van de clanoudsten vond zijn weerslag in het resultaat van de Hargeysa Conferentie in 1997.

EEN GESLAAGDE INSTRUMENTALISERING VAN 'TRADITIE'

Terwijl de Hargeysa Conferentie werd voorgesteld als een conferentie van clanoudsten, in de lijn van de Boorama clanconferentie gehouden in 1993, was dit slechts tot op een zekere hoogte het geval. Terwijl de Boorama conferentie was georganiseerd door de clanoudsten zelf, op hun voorwaarden en op hun initiatief, was de Hargeysa Conferentie georganiseerd door de regering. Het was de regering die uiteindelijk bepaalde wie als clanvertegenwoordiger zitting zou hebben in de clanconferentie en welke clanvertegenwoordigers zouden zetelen in het parlement dat eruit voortkwam. Vanaf de Hargeysa Conferentie bevinden de 'traditionele' leiders en instellingen zich *de facto* in een institutioneel en politiek ondergeschikte positie. Het bereik van de regeringsmacht breidde uit, zowel inhoudelijk als territoriaal.

De regering genereerde meer inkomen en begon beleid te formuleren, bijvoorbeeld met betrekking tot infrastructuur en sociale voorzieningen. De relatie met internationale donoren die ontwikkelingsprojecten uitvoerden in Somaliland verstrakte; ze werden aangemaand hun prioriteiten aan te passen aan de prioriteiten van de regering. Regionale hoofdsteden zoals Borama en Burco die voorheen werden bestuurd door clanoudsten of geen bestuur hadden, werden onder het gezag van de centrale regering in Hargeysa gesteld. De rol van de clanoudsten kromp dus ook op het lokale vlak. Eén aspect van de activiteiten van de clanoudsten werd evenwel ongemoeid gelaten. Veiligheid en vrede bleven het terrein van de clanoudsten. De regering was noch politiek, noch institutioneel, noch financieel in de mogelijkheid om de openbare orde te verzekeren. In geval van een betwisting over landeigendom, moord of clanconflict bleven de clanoudsten onvervangbare bemiddelaars en probleemoplossers. Zij handelden naar eigen goeddunken en inzicht, vrij van dwang van de lokale of nationale autoriteiten, maar werkten er wel mee samen. De openbare orde werd dus gehandhaafd via een omweg van 'traditionele' leiders en instellingen. Deze regeling werkte goed en tot ieders tevredenheid.

GEEN VANZELFSPREKENDE EVOLUTIE

Dat deze situatie niet het product is van een vanzelfsprekende evolutie wordt duidelijk wanneer we kijken naar de situatie in de oostelijke regio's van Somaliland, Sool en Sanaag. Daar is aan een aantal voorwaarden, die in het westen van het land hebben geleid tot een functionele integratie van 'traditionele' en 'moderne' instellingen en 'traditioneel' en 'modern leiderschap', niet voldaan. Terwijl de rol van traditionele leiders in de politieke ontwikkeling van het westen van het land doorgaans als positief wordt beschouwd, is dit helemaal niet het geval in het oosten. De clanoudsten van de clans in het oosten hebben veel minder aansluiting gevonden bij het idee van een onafhankelijk Somaliland en de aanspraken op de regio van een regering in Hargeysa. Hoewel vertegenwoordigers van oosterse niet-Isaaq-clans (de Dulbahante en de Warsangeli) zitting hadden in het parlement en de regering van Somaliland sinds de oprichting ervan, heeft dit niet geleid tot eenzelfde graad van betrokkenheid als bij de westelijke niet-Isaaq clan, de Gadabuursi.

De oorzaak hiervan moet ongetwijfeld worden gezocht bij de historische antecedenten van de regio. Veel Dulbahante-politici en -militairen waren tot op het einde toe zeer nauw betrokken bij de militaire dictatuur van Siyyad Barre. De val van de Somalische dictator heeft de regio politiek verscheurd. Terwijl sommige politici en 'traditionele' leiders te vinden waren voor een aansluiting bij Somaliland, was dat voor anderen helemaal niet het geval. Die verscheurdheid bestaat tot op vandaag en heeft een zeer zware politieke weerslag op de regio, vooral sinds de oprichting in 1998 van 'Puntland', een concurrerende politieke eenheid ten oosten van Somaliland. De oostelijke regio's van Somaliland werden opgeëist als deel van Puntland. Zowel de regering van Somaliland als die van Puntland proberen via omkoping en het toekennen van politieke voordelen de 'traditionele' leiders van deze regio's aan hun kant te krijgen. Eén van de gevolgen hiervan is dat steeds meer 'traditionele' leiders de kop opstaken: ex-politici, ex-militairen of ex-ambtenaren die zich veroordeeld zagen tot een uitzichtloos bestaan zonder vooruitzicht op politieke macht of materiële welvaart maakten plots aanspraak op de status van 'traditioneel' leider. De politieke verscheurdheid en de toenemende ongeloofwaardigheid van de 'traditionele' leiders in de

oostelijke regio's heeft ertoe geleid dat deze clanoudsten hun oorspronkelijke taken in de gemeenschap -met name het bewaren van de vrede en de veiligheid -niet meer kunnen vervullen. Waar de clanoudsten in het westen aan de basis lagen van de vrede en de politieke stabiliteit, was dat in het oosten net niet het geval.

SOMALILAND: EEN AFRIKAANSE STAAT ALS EEN ANDERE?

De politieke situatie ondermijnde Somaliland's aanspraak op de internationale erkenning van haar zelfverklaarde onafhankelijkheid die gedragen werd door de grote meerderheid van de bevolking in het westen van het land. De regering van Egal richtte zich evenwel niet op het oosten van het land, maar op een andere factor waarvan werd gedacht dat ze internationale erkenning in de weg stond: de 'hybride' staatsvorm van het land. President Egal en de meerderheid van de intellectuelen, politici en stedelijke professionelen waren ervan overtuigd dat internationale erkenning uit zou blijven zolang het vertegenwoordigingssysteem op basis van clan niet werd vervangen door een meerpartijendemocratie. President Egal nam deze bezorgdheid ter harte en boog ze om in zijn eigen voordeel. De invoering van het meerpartijensysteem, dat al vooropgesteld was tijdens de Hargeysa Conferentie van 1997, gebeurde in 2000 uiteindelijk heel abrupt en zonder veel voorbereidingstijd. Het gevolg was dat alleen de partij van de regering (de Verenigde Democratische Volkspartij of UDUB) beslagen op het ijs kwam voor de komende verkiezingsstrijd. Andere partijen waren net gevormd en hadden zich niet goed kunnen voorbereiden. Bovendien werd de UDUB ervan beschuldigd de staatskas te plunderen om de partijkas te spekken. De oppositie en een groep 'traditionele' leiders verzetten zich daarop tegen de stichting van UDUB en het houden van verkiezingen volgens het meerpartijensysteem. Zij eisten dat in de plaats van verkiezingen een clan-conferentie zou beslissen over de opvolging van President Egal. De 'traditionele' leiders aan de kant van de regering schaarden zich achter het idee van verkiezingen. Het hoog oplopende politieke conflict dat uit deze kwestie voortspoot, zakte even snel in elkaar als het was gerezen toen president Egal in mei 2000 in een Zuid-Afrikaans militair hospitaal overleed.

De dood van Egal deed het politieke leven in Somaliland even stilvallen. Het verzet tegen de oprichting van UDUB en het houden van verkiezingen volgens het meerpartijensysteem viel weg nu Egal als machtsfactor van het politieke toneel verdwenen was. In weerwil van de doemscenario's die in binnen- en buitenland de ronde hadden gedaan verzonk Somaliland niet in chaos. President Egal werd opgevolgd door zijn vice-president Dahir Rayaale Kaahin. Toen de nieuwe president zich aan het hoofd stelde van regeringspartij UDUB laaide de oppositie weer op, maar er was niemand meer die het meerpartijensysteem of het houden van verkiezingen in vraag stelde. Somaliland hield lokale verkiezingen in 2002, presidentsverkiezingen in 2003 en parlamentsverkiezingen in 2005. De verkiezingen betekenden ei zo na het einde van de clans en de 'traditionele' leiders in de institutionele configuratie van de republiek Somaliland. De clan-consensus werd vervangen door politieke competitie. Het was de winnaar van die competitie die de beslissingsmacht verwierf. De clan bleef wel relevant als 'politiiek kapitaal' en 'traditionele' leiders of clan-oudsten bleven relevant als politieke actoren.

CONCLUSIE: DE WERKBAARHEID EN BRUIKBAARHEID VAN 'TRADITIE' ALS MODEL

In Somaliland heeft politieke reconstructie schijnbaar plaatsgevonden via 'traditionele' leiders en instellingen. De 'traditionaliteit' ervan is evenwel relatief. 'Traditionele' instellingen werden aangepast aan de politieke situatie en getransponeerd naar een niveau (dat van de Isaaq-clan-familie, dat van de republiek Somaliland) waar ze voorheen niet bestonden. Het 'traditionele' leiderschap wordt bevolkt door personeel dat niet noodzakelijk 'traditioneel' is: een clanoudste kan ook (en tezelfdertijd) een bij uitstek 'modern' politicus zijn, of een militair of een ambtenaar. Het feit dat de 'traditionele' instellingen in Somaliland vatbaar waren voor die adaptatie en die transpositie, en het feit dat dit tot een constructief eindresultaat heeft geleid, is in grote mate te wijten aan de specifieke politieke context in het noordwesten van de voormalige Democratische Republiek Somalië. Die specifieke politieke context is het product van politieke beslissingen door de betrokken actoren. Het leidt geen twijfel dat Somaliland er anders

uitgezien zou hebben zonder Egal. Ze is evenwel ook het product van omgevingsfactoren en historische precedentes, zoals aangetoond in het geval van de Dulbanate clanoudsten en hun onvermogen de politieke situatie in de regio onder controle te krijgen.

De vraag of Somaliland een 'model' kan zijn voor andere gevallen waar de staat afwezig of problematisch is moet dus ontkennend worden beantwoord. Ten eerste zijn er te veel verschillende parameters. Modellen passen overigens meestal slecht. Geëxperimenteer met modellen zoals de 'structurele aanpassingsprogramma's' van de Wereldbank in Afrika, heeft in de beste gevallen weinig opgeleverd en in de slechtste gevallen veel sociaal leed veroorzaakt. Ten tweede impliceert een model een technische oplossing voor een technisch probleem. Zoals het geval van Somaliland ten overvloede aantoont, is de kwestie niet technisch maar politiek en is de uitkomst in belangrijke mate afhankelijk van de creativiteit van de betrokken actoren eerder dan van 'best practice' oplossingen aangedragen door externe interveniënten.

BIBLIOGRAFIE

ABOKOR, A., BRADBURY, M., HOYLAND, P., KIBBLE, S., OSSIIYA, D., 2003. *"Very Much a Somaliland-run election" A report of the Somaliland local elections of December 2002.* s.l., CIIR.

ABOKOR, A.Y., KIBBLE, S., BRADBURY, M., YUSUF, H. A., BARNETT, G., 2006. *Further steps to democracy: the Somaliland parliamentary elections, September 2005.* London, Progressio.

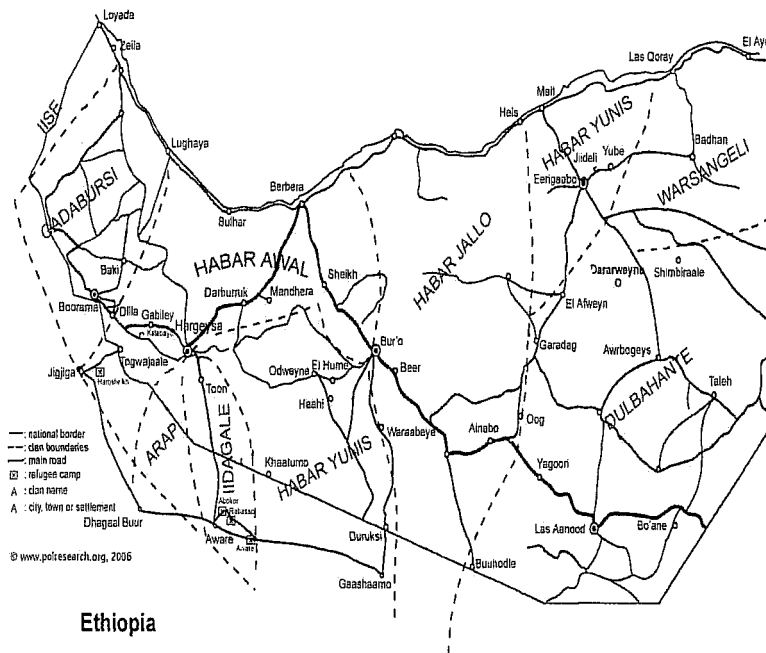
AFRICA WATCH, 1990. *Somalia: a government at war with its own people. Testimonies about the killings and the conflict in the North.* London, Africa Watch.

BADER, C., 1999. *Le sang et le lait. Brève histoire des clans Somali.* Paris, Maisonneuve et Larose.

BRADBURY, M., 1997. *Somaliland: CIIR Country Report.* London, Catholic Institute for International Relations.

BRADBURY, M., ABOKOR, A.Y., YUSUF, H. A., 2003. Somaliland: choosing politics over violence. In: *Review of African Political Economy*, 30 (97), pp. 455-478.

BRONS, M., 2001. *Society, security, sovereignty and the state in Somalia: from statelessness to statelessness?* Utrecht, International Books.

Figuur 1: Schematische schets van Somaliland, op basis van Bryden M. (1994).
 Report on mission to Somaliland 15/12/94 to 21/12/94

De kaart toont de geografische spreiding van de clans in Somaliland. Het is belangrijk om op te merken dat deze geografische indeling slechts bij benadering een weerspiegeling is van de situatie op het terrein, waar meerdere clans een bepaald gebied bewonen.

- BRYDEN, M., 2003. The banana test: is Somaliland ready for international recognition? In: *Les Annales d'Ethiopie*, vol. 19, Addis Ababa, Centre Français des Etudes Ethiopiennes.
- COMPAGNON, D., 1990. The Somali opposition fronts: some comments and questions. In: *Horn of Africa*, 13 (1-2), pp. 29-54.
- DIA, M., 1996. *Africa's management in the 1990s and beyond: reconciling indigenous and transplanted institutions*. Washington, World Bank.
- ENGLEBERT, P., 2002. Patterns and theories of traditional resurgence in tropical Africa. In: *Mondes en Développement*, 30 (118), pp. 51-64.
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP, 2003. *Somaliland: democratisation and its discontents*. Brussels, ICG. (Africa Report, 66).
- LEWIS, I. M., 2002. *A modern history of the Somali -revised, updated and expanded*. Oxford, James Currey.
- LEWIS, I. M., 1999. *A pastoral democracy: a study of pastoralism and politics among the northern Somali of the Horn of Africa*, Oxford, James Currey. (Reprinted from the 1961 edition).
- MENKHAUS, K., 2000. Traditional conflict management in contemporary Somalia. In: Zartman I.W. (ed.), *Traditional cures for modern conflicts. African conflict "medicine"*. Boulder, Lynner Rienner, pp. 183-199.
- PRUNIER, G., 1990. A candid view of the Somali National Movement, In: *Horn of Africa*, 13 (3&4), pp. 107-120.
- RENDERS, M., 2005. The building of the state and the political role of Islam in Somaliland. In: Gomez-Perez M. (ed.), *L'Islam politique au sud du Sahara. Identités discours et enjeux*. Paris, Karthala, pp. 477-502.
- RENO, W., 2003. *Somalia and survival in the Shadow of the global economy*, Oxford, Queen Elisabeth House. (Working Paper, 100).
- SOMALILAND ACADEMY FOR PEACE AND DEVELOPMENT, 2002. *Consolidation and decentralisation of government institutions*. Hargeysa, SAPD.
- UNDP, 2001. *Human Development Report Somalia*. New York, UNDP.
- WAR TORN SOCIETIES PROJECT, 1999. *A self-portrait of Somaliland: re-building from the ruins*. Hargeysa, WSP.
- WORLD BANK, 1997. *The state in a changing world: World Development Report 1997*. Oxford, Oxford University Press.
- ZARTMAN, W., (ed.), 1995. *Collapsed states. The disintegration and restauration of legitimate authority*. Boulder, Lynne Rienner.